

Flerkulturell opplæring

Her finnes en oversikt over kartleggingsmateriell og støtte- og veiledningsmateriell som er laget for, eller inkluderer, barn og elever fra språklige minoriteter. Oversikten skal være en støtte for PP-tjenesten i det systemrettede arbeidet i barnehage og skole. Oversikten er laget av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring, som har ansvaret for oppdatering av oversikten.

Materiell til kartlegging og utredning

Flerspråklige barn og elever										
Test/ Kartleggingsmateriell	Forfatter/ Utgiver/år	Tilgjengelighet/ Rettigheter	Materiell/ Format	Pris	Målgruppe	Formål	Faglig område/ Ferdigheter	Kartleggingsmåte	Normering/ Standardisering	Kvalifikasjon
<i>Språkpermen. Lær meg norsk før skolestart</i>	Sandvik, M. og Spurkland M. 2012, Cappelen Damm	Cappelen Damm. Norsk bokmål. https://www.cappelendammundervisning.no/undervisning/product-detail.action?id=161902	Hefte, 20 sider.	Kr 98 á 10 hefter.	Minoritets- og majoritets-språklige barn i førskolealder. Ingen aldersanvisninger.	Observasjon for å følge med på barns språkutvikling på norsk og andre morsmål.	Språkbruk (språkfunksjoner, samtale), norsk som andrespråk og morsmål, tidlig lese- og skriveutvikling.	Mappevurdering over tid.	-	-
<i>Kartleggingsmateriell. Språkkompetanse i grunnleggende norsk.</i>	Utdanningsdirektoratet 2007 Faglig ansvarlig: NAFO	Kartleggingsverktøyet kan lastes ned fra: http://www.udir.no/Upload/Kartleggingsprover/5/UDIR_Kartleggingsmaterieell_bm_301007.pdf Veiledningen kan lastes ned fra: http://www.udir.no/Upload/Brosjyre/5/Veiledning_grunnleggende_norsk.pdf	Foreligger samlet i elektronisk versjon. Verktøyet må ses i sammenheng med veiledningen som er utarbeidet i tilknytning til læreplanen i grunnleggende norsk.	Fri nedlasting	Elever i grunnskole, videregående- og voksenopplæring som ikke har norsk eller samisk som morsmål, og som ikke har norskerferdigheter til å følge ordinær undervisning	Materialet skal hjelpe skolen med å vurdere når eleven er i stand til å følge å ha utbytte av ordinær opplæring. Materialet er ikke et testverktøy, men et verktøy for pedagogisk tilrettelegging.	Materialet består av 3 deler: Språkbiografi, som i del 1 inneholder en beskrivelse av elevens samlede språkkompetanse. Del 2 er inneholder både nivåbeskrivelser og skjemaer som skal dokumentere norskspråklige ferdigheter på ulike områder. Del tre er en språkmappe der elevens språkkompetanse kan dokumenteres.	Grundig samtale ut fra språkbiografien kan si mye om elevens bakgrunn. Samtale rundt et bilde og noen spørsmål rundt et tema kan avdekke muntlige ferdigheter og forståelse. Elevens skriftlige ferdigheter på norsk vises ved å la eleven få prøve å lese en enkel tekst og skrive noen setninger.	Ingen normering	Kartleggingen kan foretas av lærere med ansvar for elevens språkutvikling, gjerne i samarbeid med lærere som behersker elevens morsmål og aktuelle faglærere.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

<p><i>Kartlegging av skolefaglige ferdigheter</i></p>	<p>NAFO 2009</p>	<p>Udir/NAFO Tilgjengelig på nett: http://nafo.hioa.no/grunnskole/kartlegging-av-skolefaglige-ferdigheter/ http://nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2013/09/NAFO-kartleggingsmaterie-ll-nyankomne-minoritetspr%C3%A5klige-ungdommer.pdf</p>	<p>Hefte ca 100 sider 3 deler: 1. Elevens skolefaglige bakgrunn 2. Prøver for ferdigheter i engelsk, matematikk, naturfag og samfunnsfag. 3. Kartlegging av lese- og skriveferdigheter på morsmålet eller et andrespråk (engelsk, somali, karen). Prøven på norsk er brukt som mal og er lagt ved.</p>	<p>Fritt tilgjengelig</p>	<p>Nyankomne minoritets-språklige elever i ungdoms-Skolealder.</p>	<p>Kartlegge elevenes bakgrunns-ferdigheter i matematikk naturfag, lesing, engelsk og samfunnsfag.</p>	<p>Første del skal gi informasjon om personlige opplysninger, språkferdigheter, tidligere skolegang og ferdigheter, arbeidserfaring og ønsker om videre skolegang Kartleggingen i den andre delen skal bidra til å gi læreren første-håndsinformasjon om elevenes kunnskaper. Kartleggingen er samtalebaseret. Den tredje delen har en prøve for ordavkodning og leseforståelse på setnings- og tekstnivå på somali, engelsk, karen og norsk.</p>	<p>Del 1 og 2 gis individuelt. Del 3 kan både gis individuelt og som gruppeprøve. Tidsbruk avhenger av elevenes ferdigheter fra 1 time til ca. 10 timer.</p>	<p>Prøvene er ikke normerte men pilotert.</p>	<p>Det er en fordel om tospråklige lærer og lærer i grunnleggende norsk kan samarbeide om å ta prøvene.</p>
<p><i>Kartlegging av leseferdighet på trinn 2. og 3 på følgende 15 språk: Albansk, arabisk, bosnisk, kurdisk badini/kurmanci, kurdisk sorani, persisk, polsk, russisk, somali, spansk, tamil, thai, tyrkisk, urdu og vietnamesisk</i></p>	<p>Udir/NAFO Etter mønster fra Lesesenterets prøver 2002-2013</p>	<p>Udir/NAFO tilgjengelig på visse vilkår http://nafo.hioa.no/grunnskole/kartleggingsverktoy/kartleggingsprover-pa-morsmal/</p>	<p>Det er et elevhefte for trinn 2 og et for trinn 3. Det er seks delprøver for trinn 2, fire delprøver for trinn 3 og en fylldig tospråklig Lærerveiledning for hvert av språkene.</p>	<p>Heftene kan lastes ned gratis.</p>	<p>Flerspråklige elever som har et base-ordforråd på morsmålet og er begynt å lese på morsmålet.</p>	<p>Prøvene skal dekke tidlige trinn i leseutvikling på morsmålet til en flerspråklig elev.</p>	<p>Leseferdighet på begynnertrinnet: Prøven på andre trinn skal avdekke bokstavkunnskap, kobling fonem-grafem og ordavkodning. På tredje trinn: ordavkodning setningslesing og lesing av avsnitt. Les mer: http://nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2013/09/Kartlegging-av-elever-fra-spr%C3%A5klige-minoriteter-p%C3%A5-forskjellige-morsm%C3%A5l.pdf</p>	<p>Gruppeprøve Ca en skoletime for trinn 2 – avhengig av størrelsen på gruppa som tar prøvene; litt mindre tid for trinn 3. Prøven kan gis individuelt.</p>	<p>Prøvene er standardisert med veiledende normer. Det er tatt hensyn til ords frekvens, lengde, fonologiske og ortografiske kompleksitet i hvert språk. De fem første språkene har relativt store utvalg mens de etterfølgende også er prøvde ut og bygger på språklig likeverd og felles form.</p>	<p>Tospråklig lærere, evt i samarbeid med lærere med ansvar for elevenes leseopplæring på andrespråket. Ikke lenger krav om kurs.</p>

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

<i>Kartlegging av leseferdighet på albansk, tyrkisk og somali på fjerde til femte trinn</i>	Udir/NAFO Etter mønster fra Lese-senterets prøver 2002-2013	Udir/NAFO tilgjengelig på visse vilkår http://nafo.hioa.no/grunnskole/kartleggingsverktoy/kartleggingsprover-pa-morsmal/	Et felles elevhefte og en lærerveiledning med oversette og forklaringer på norsk.	Heftene kan lastes ned gratis på visse vilkår.	Flerspråklige elever som har et baseordforråd på morsmålet og er i gang med leseutviklingen på morsmålet.	Prøvene skal avdekke leseferdigheter på et litt mer avansert nivå enn prøvene for andre og tredje trinn.	Lese tilpassede tekster med flyt og sammenheng, - bruke enkle strategier for leseforståelse og - lese ulike typer tekster med forståelse av innholdet.	Gruppeprøve. Den tar ca en skoletime å administrere, avhengig av størrelsen på gruppa som tar prøvene. Prøven kan også gis individuelt.	Prøvene er standardisert med veiledende normer. Det er tatt hensyn til ords frekvens, lengde, fonologiske og ortografiske kompleksitet i hvert språk.	Tospråklig lærere, evt i samarbeid med lærere med ansvar for elevenes leseopplæring på andrespråket.
<i>FLORO (flerspråklig ordminne, RAN og ordrepetsjon)</i>	Utarbeidet av LB ved NAFO – på oppdrag fra UDir. NAFO har nå ansvaret og er utgiver 2013	Udir/NAFO tilgjengelig på visse vilkår (kursbevis) Les mer her; http://nafo.hioa.no/fag/ppt/	Tre prøver med lydfiler: ordminne, RAN og ordrepetsjon, et lite skjema for bakgrunnsinformasjon og et spørreskjema til eleven.	De er gratis etter fullført kurs og kursbevis .	Flerspråklige elever som har et baseordforråd på morsmålet Prøvene Ordminne og Ordrepetsjon krever ikke mestring av leseferdighet, men to av tre delprøvene for RAN, krever at elevene har lært å gjenkjenne tall og bokstaver fra morsmålets skriftsystem.	Hensikten med utviklingen av prøvene har vært å sikre to- eller flerspråklige elever tilpasset opplæring ut fra Lovfestede rettigheter.	Prøvene måler fonologiske ferdigheter, minnefunksjoner og RAN, en mer kompleks ferdighet som har med prosesseringsferdighet er å gjøre.	Fra 20 – 45 minutter, avhengig av hvor trent prøvetaker og hvordan eleven fungerer	Prøvene er standardisert med veiledende normer. Det er tatt hensyn til ords frekvens, lengde, fonologiske og ortografiske kompleksitet i hvert språk. Relativt mange elevene med norsk som førstespråk (ca 50 på hvert trinn) med i utvalget. Resultater herfra, med tilpasninger, til grunn for veiledende normer	Tospråklige lærere i samarbeid med førstelinjetjenesten, PP-rådgivere og spesialpedagoger etter kvalifiseringskurs
<i>TOSP (kartlegging av verbale ferdigheter i to språk)</i>	Sunil Loona, revidert i 2004	Rettigheter: Sunil Loona, kjøpes på lisens.	TOSP finnes på følgende språk: norsk, bokmål og nynorsk - albansk - arabisk - bosnisk/serbisk/kroatisk - dari - fransk - litauisk - persisk (farsi) - polsk - rumensk - russisk - samisk	TOSP 1.- 5. eller 6.-10, trinn på to språk koster kr. 2500,- TOSP 1.- 10., trinn på to språk koster kr. 3500,-	TOSP finnes i to versjoner TOSP 1. – 5. trinn og TOSP 6.-10.trinn	TOSP-prøven er ment som et hjelpemiddel for å kartlegge elevenes ferdigheter på fire viktige områder i deres språklige- og kognitive utvikling: Informasjon, begrepsforståelse ordforråd og leseferdighet.		Individuell og gruppeprøve	Normert for 3., 5., 7., og 9.trinn	Kreves ikke sertifisering for bruk av prøvene.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

			<ul style="list-style-type: none"> - somali - sorani (kurdisk) - spansk - tamil - thai - tyrkisk - tysk - vietnamesisk - urdu 							
<i>Norsk som læringsspråk</i>	PPT i Oslo kommune Faglig ansvarlig for prøvene: Walter Frøyen, leder for PPT i Oslo kommune	Materiellet er ikke offentlig tilgjengelig, men omtalt på Utdanningsetatens nettside: http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/category/D=63893		Prøvene er ikke til salgs.	Elever på 1.-4.trinn i grunnskolen	Verktøyet kan anvendes av skoler for å vurdere om enkeltelever og klasser har norskspråklige ferdigheter som må ligge til grunn for å kunne følge målene i læreplanverket for Kunnskapsløftet	10 delprøver inndelt i 3 hovedområder: Begrepsdanning/ begrepsutvikling, ordforståelse/ benevning, grammatikk	En individuell prøve, brukes overfor enkeltelever og klasser	Prøvene er normert med en relativt stor gruppe mellom 50 og 70 på hvert trinn, da med halvparten med norsk som førstespråk og halvparten flerspråklige.	Verktøyet sendes alle skoler i Oslo kommune. Og PPT i Oslo kommune driver kurs i anvendelsen av prøvene

Veilednings- og støttemateriell

Veilednings-/Støttemateriell	Forfatter/ Utgiver/År	Tilgjengelighet/rettigheter	Materiell/ format	Pris	Målgruppe	Formål	Fagligområde/ Ferdighet	Didaktisk/Tiltak
<i>Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat</i>	Utdanningsdirektoratet. 2013.	http://www.udir.no/Barnehage/Pedagogikk/Veiledere/Sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/Innledning-/	Veiledningshefte.	Gratis	Barnehagelærere, barnehageansatte.	Kunnskap og kompetanse for arbeid med språk i barnehagen.	Språkstimulering, dokumentasjon og vurdering av språk, språktilegnelse.	Forslag og råd til tiltak for å støtte og stimulere barns språkutvikling, også flerspråklig utvikling.
<i>Ressurshefte – flerspråklig arbeid i barnehagen</i>	NAFO. Kunnskapsdepartement et 2010.	NAFO. Bokmål og engelsk. http://nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2013/08/NAFO_Ressurshefte_Barnehageansatte_1-korr.pdf	Ressurshefte.	Gratis	Barnehagelærere, tospråklige assistenter, ansatte i barnehagen.	Eksempler på ulike arbeidsmåter og modeller for flerspråklig arbeid og tospråklig assistanse.	Flerspråklig, arbeidsmåter og organisering.	Metoder for språkstimulering i flerspråklige barnegrupper, som både støtter utvikling av minoritetsspråklige barns morsmål og tilegnelse av norskspråklige ferdigheter.
<i>Barn i flerspråklige familier</i>	NAFO. 2012 (rev.)	NAFO. Bokmål, nynorsk, urdu, arabisk, dari, kurdisk/sorani, litauisk, persisk, polsk, russisk, somali, tamil, thai, tyrkisk, engelsk. http://nafo.hioa.no/om-nafo/publikasjoner/	Informasjons- og veiledningshefte.	Gratis	Foreldre og ansatte i barnehager, skoler og helsestasjoner.	Informasjon og veiledning om flerspråklig utvikling og rettigheter i opplæringen.	Flerspråklig utvikling, lov og rammeverk.	
<i>Temahefte om språklig og kulturelt mangfold</i>	Gjervan, M. (red.) 2006, Kunnskapsdepartementet.	Kunnskapsdepartementet. http://www.udir.no/Upload/barnehage/Pedagogikk/Temahefter/temahefte_om_spraklig_og_kulturelt_mangfold.pdf?epslanguage=no	Hefte	Gratis	Barnehagelærere, personalet i barnehagen, barnehageeier og –myndighet.	Hjelpemiddel i arbeid med rammeplan for barnehagen og barnehageloven.	Flerspråklig, inkludering, mangfold, personalets kompetanse, foreldre-samarbeid.	Metoder for arbeid med språk i flerspråklige grupper, inkludering og holdningsskapende arbeid og samarbeid med foreldre.
<i>Språkmiljø og språkstimulering i barnehagen</i>	Høigård, A, Mjør, I. og Hoel, T. 2009	Kunnskapsdepartementet. Bokmål, nynorsk, nordsamisk. http://www.udir.no/Upload/barnehage/Pedagogikk/Temahefter/Temahefte%20om_sprakstimulering_i_barnehagen_bokm%3a5l_web.pdf?epslanguage=no http://www.udir.no/Upload/barnehage/Pedagogikk/Temahefter/Te	Hefte.	Gratis	Barnehagelærere, personalet i barnehagen, barnehageeier og –myndighet.	Supplement til rammeplanen, særlig knyttet til «Innholdet i barnehagen», og kapittel 3.1, «Kommunikasjon, språk og tekst».	Språkstimulering, både majoritets- og minoritetsspråklige barn. Barnehagens språkmiljø, samarbeid med foreldre. Observasjon av barns språk.	Metoder for arbeid med språkstimulering, tiltak for å skape gode språkmiljøer for majoritets- og minoritetsspråklige barn.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

		mahefte%20 om sprakmiljo%20 b 8 og sprakstimulering i barnehagen Nynorsk web.pdf?epslanguage=no http://www.udir.no/Upload/barnhage/Pedagogikk/Temahefter/Temahefte%20sprakmiljo sprakstimulering_NSamisk web.pdf?epslanguage=no						
<i>Lær meg norsk før skolestart. Språkstimulering og dokumentasjon i den flerspråklige barnehagen.</i>	Sandvik, M. og Spurkland M. 2012 (rev.), Cappelen Damm	Cappelen Damm. Norsk bokmål. https://www.cappelendammundervisning.no/undervisning/product-detail.action?id=161901	Fagbok som er knyttet til kartleggingsverktøyet <i>Språkpermen. Lær meg norsk før skolestart.</i>	Kr 319,-	Barnehagelærere, barnehagelærere-studenter, barnehageansatte	Metode for språkstimulering og dokumentasjon av språk.	Barns språkutvikling, språkbruk, samtaler, lesestund, fortellinger, observasjon og kartlegging av språk og flerspråklighet.	Metode for arbeid med språk, lesing og dokumentasjon/observasjon og vurdering av språk. Tilrettelagt for flerspråklige barnegrupper i barnehagen.
<i>Veiledning i læreplan i norsk for elever i videregående skole med kort botid i Norge</i>	Utdanningsdirektoratet	http://www.udir.no/Lareplaner/Veiledninger-til-lareplaner/Revidert-2013/Norsk-med-kort-botid/	Elektronisk, nedlastbar versjon	Fri nedlastning	Norsk lærere i videregående opplæring	Vise hvordan lærere kan arbeide med læreplanen i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge.		Praktiske eksempler på hvordan undervisningen kan tilrettelegges
<i>Eksempelbasert veiledning i grunnleggende norsk</i>	Utdanningsdirektoratet	http://www.udir.no/Lareplaner/Veiledninger-til-LK06/Grunnleggende-norsk/Grunnleggende-norsk/Introduksjon-til-eksempelbasert-veiledning-i-grunnleggende-norsk/	Elektronisk nedlastbar versjon	Fri nedlastning	Lærere i grunnskolen og i videregående opplæring	Undervisningsopplegg for barnetrinn, ungdomstrinn og videregående opplæring. Opplagene dekker alle tre nivåer for hvert skoleslag.		
<i>Veiledning. Språkkompetanse i grunnleggende norsk.</i>	Utdanningsdirektoratet 2009 Faglig ansvarlig: NAFO	http://www.udir.no/Upload/Brosjurer/5/Veiledning_grunnleggende_norsk.pdf	Foreligger kun i elektronisk versjon	Fri nedlastning	Lærere i grunnskolen og i videregående opplæring	Presentere sentrale temaer innenfor andrespråklæring.	<i>Det er veiledningen til læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter</i>	Presenterer arbeid med læreplanens hovedområder og gi oversikt over læremidler og pedagogiske ressurser.
<i>Eksempelbasert veiledning i morsmål</i>	Utdanningsdirektoratet	http://www.udir.no/Lareplaner/Veiledninger-til-LK06/Morsmal/Morsmal/Morsmal	Foreligger kun i elektronisk versjon	Fri nedlastning	Lærere i grunnskolen og videregående	Undervisningsopplegg for barnetrinnet, ungdomstrinnet og		

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

<p><i>for språklige minoriteter</i></p>		<p>/Introduksjon-til-eksempelbasert-veiledning-i-grunnleggende-norsk/</p>			<p>gående opplæring</p>	<p>videregående opplæring. Opplæggene dekker alle tre nivåer for hvert skoleslag. Unntaket er nivå 1 for videregående skole da det vanskelig kan tenkes at noen elever i videregående opplæring befinner seg på dette nivået i morsmålsplanen.</p>		
<p><i>Ideheftet Språklig og kulturelt mangfold - en ressurs i opplæringen</i></p>	<p>Utdanningsdirektoratet 2009 Faglig ansvarlig: NAFO</p>	<p>Kan lastes ned fra NAFOs hjemmeside http://nafo.hioa.no/om-nafo/publikasjoner/</p>	<p>Ressurshefte i elektronisk form.</p>	<p>Fri nedlasting.</p>	<p>Lærere i grunnskolen.</p>	<p>Siktemålet med heftet er å vise hvordan den internasjonale spesialkompetansen elever og lærere med ulik bakgrunn har, kan framheves på en slik måte at den oppleves som positiv for alle elever.</p>	<p>Heftet skal bidra til at skoler benytter det språklige og kulturelle mangfoldet i det faglige arbeidet og i arbeidet med å utvikle et inkluderende læringsmiljø.</p>	<p>Eksempelene skal vise hvordan språklig og kulturelt mangfold kan benyttes til berikelse av elevfellesskapet i grunnskolen.</p>